

GEBOREN IN EEN CITÉ

Eric Vermeirsch

Nu ik binnenkort met tram acht hoop te kunnen rijden, durf ik er wel voor uitkomen: born in the USA? No way, geboren in een cité. Eerlijk gezegd, waarom zou ik mij daar voor schamen? Het was er wel een uit de betere categorie. Volgens mijn ma was het eigenlijk geen cité, maar een doodlopende zijsteeg van de Olmstraat, nu Kaprijkestraat, aan de Blaisantvest (afb. 1 en 2). Onze straat was namelijk afgesloten door een kleine Berlijnse muur. Na verloop van tijd was ik te weten gekomen dat daarachter de speelplaats lag van een stadsschool (afb. 3 en 4). Daar heb ik heel wat avonturen beleefd en veel bijgeleerd. Als er iets is dat mij van een dreigende depressie kan redden, dan is het wel het gejoel en geroep van kinderen tijdens de speeltijd. Als gepensioneerde kan ik deze dagelijkse stoot adrenaline best gebruiken, en gelukkig ligt er ook niet ver van de wijk waar ik nu woon een schooltje.

Afb. 1. Kaffieklets in de Olmstraat (nu Kaprijkestraat), hoofdtak (foto in bezit van de auteur, jaren 1945-1950). Uitsluitend vrouwelijk gezelschap, maar met toch één man, die in het deurgat een oogje in het zeil houdt ... of wat? Vooraan links: de moeder van Eric, lid van de roemruchte familie Vandamme die in GT al uitgebreid aan bod kwam. Bemerkt de gepleisterde imitatieblokken in de gevels en de 'kassijnen' met rolluiken.

Ik kan misschien beginnen met verder te vertellen over dat muurtje. Over de val van de Berlijnse muur werden de kranten destijds volgeschreven, met bijhorende foto's. MIJN muurtje werd in 1944 door een Canadese tank kapot gereden. Die rolde er zomaar dwars doorheen. Een handvol soldaten was immers ondergebracht in het schoolgebouw (afb. 5). Het speelplaatsje was goed voor het stationeren van enkele tanks. Van dan af ging ik, een knaapje van vier jaar oud, dagelijks aan het kapotgereden muurtje staan.

Afb. 2. De Kaprijkestraat anno 2019 (hoofdgedeelte tussen de Blaisantvest en de Gasmeterlaan). In de verte de Gasmeterlaan met de Nieuwevaart. De gevels werden ontleisterd en kregen meestal een bekleding met gevelsteentjes (plaketten) of egaal vlakke pleister. Geen spoor meer van buitenrolluiken. En uiteraard moest de koffietafel, lang geleden al, plaats ruimen voor een hele kudde heilige koeien (foto 2019).

Eén van die Canadezen kreeg blijkbaar medelijden bij het zien van de treurige hondenoogjes van een magere kleuter. Kwaliteitsvolle voeding zal er wel niet ingezet hebben voor mij, behalve af en toe een omelet van eierpoeder en een lepel levertraan (bah... afschuwelijk smerige smaak!). Dit laatste was om te groeien (het resultaat laat te wensen over, kan ik jullie nu wel bevesti-

gen...). Van tijd tot tijd was er ook wel eens een duivenjong extra, maar dat verhaal heb ik al ergens anders geschreven. Dus kreeg ik van die Canadees mijn eerste 'Engelse sieke' (kauwgom). Blijkbaar vond hij mij nog te klein om mij een sigaret aan te bieden. De voedingswaarde van die sieke zal ook wel niet fameus geweest zijn. Let op: ik heb ook nog van Duitse soldaten koekjes gekregen en opgegeten. Maar met collaboratie heeft dit niets te maken. Dus ik had al enkele ervaringen met het opzetten van die hondnogen.

Afb. 3. Voorwaar een mooie vondst voor de schoolnaam: het Blaisant Nest (ingang in de hoofdtek van Kaprijkestraat, foto 2019).

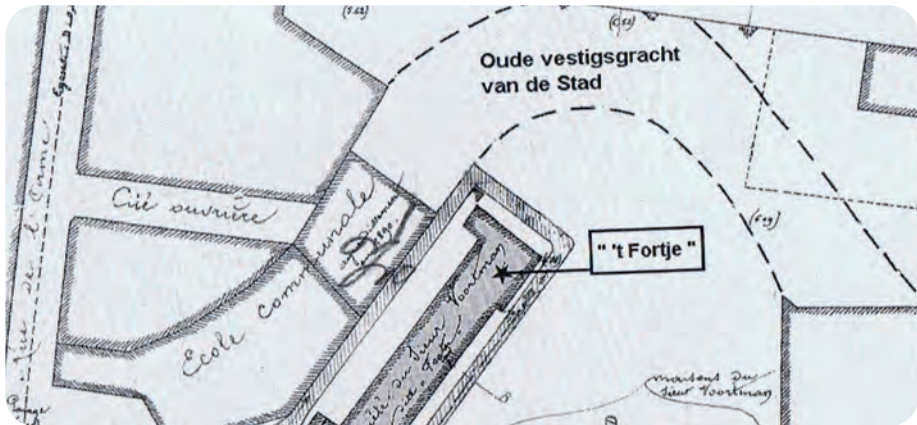

Afb. 4. De school uit 1887, ontworpen door Charles Van Rysselberghe (Archief Gent bouw-aanvragen Stad Gent, Lastencohier nr. 580), bijna onzichtbaar in de Kaprijkestraat, maar achterin des te beter (foto 2019, genomen bij het kerkje aan de Blaisantvest).

Dat muurtje kapot rijden was een noodzakelijk kwaad, gerechtvaardigd door de oorlogssituatie. Maar dat bracht ook heel wat ‘collateral damage’ mee, met al die tanks die toen door dat straatje rolden. Nog minstens vijf jaar na het beëindigen van de vijandelijkheden lag het deksel van de beerput en de betonnen kraag ervan, nota bene in het midden van de straat, volkomen kapotgeden. En hier en daar ook een verzakte boordsteen en een put in de voetpaden. Want al was het een cité (sorry, ma), oorspronkelijk was alles fijn afgewerkt, met kinderkopjes in het rijvak en betontegels op de voetpaden. Ons huis was trouwens een van de mooiste, al schrijf ik het zelf, afgewerkt met een soort van faiencetegels in afwisselend blauw en wit.

Enkele jaren geleden ben ik de steeg nog eens gaan bekijken (afb. 6). Al die andere huisjes zagen er destijds gelijkaardig uit, met uitzondering van dat van Dolfken. De mens Dolfken onderscheidde zich in bijna niets van de straatgevel, behalve door het feit dat hij niet helemaal onbeweeglijk was: ’s morgens plaatste hij zijn rieten zeteltje in de zon en ’s avonds ging hij er weer mee naar

binnen (afb. 7). Af en toe kwam zijn vrouw Emmeranske eens in het deurgat piepen om te zien of de stress nog niet te hoog opliep. Hij had zo een wit steenen pijpje dat aan het mondeinde met een fijn koordje was afgeboord. Voor de rest was er niets aan hem dat hem bijzonder onderscheidde van de huizen. Wat moest hij anders doen? Flexi-jobs voor gepensioneerden bestonden er toen nog niet.

Afb. 5. Dit plannetje toont hoe het allemaal in mekaar zat. De zijtak van de toenmalige Olmstraat (uiterst links: rue de l'Orme) staat aangeduid als Cité ouvrière en heeft, zoals het een cité betaamt, geen eigen officiële naam. De steeg eindigde bij een opgevolde V-vormige verdedigingsgracht rond een bolwerk (bastion) van de vroegere stadsvest. Na opvulling werd er een gemeenteschool gebouwd (nu Blaisant Nest: zie afb. 3 en 4). De Canadese tanks stonden verdekt opgesteld op het schoolspeelplein achter de muur die de cité afsloot. Ze reden de muur kapot om de overzijde van de Nieuwe Vaart te veroveren. De Duitsers hadden zich daar genesteld en boden er weerstand. Op het bolwerk zelf bouwde textielverver Voortman het slecht befaamde beluik 't Fortje (bewerkt plandetail naar Moreau, R., 2005, Archiefbeelden Gent. Beluiken en cités verder verkend, deel VI, Tempus, Brimscombe Port Stroud, UK, p.

26).

Zijn tegenbeeld was Juulken, een idealist. Ik vermoed dat hij op meerdere 1 Mei-dagen of Rerum Novarum-vieringen zijn klachten aan een verkozene van zijn keuze had kond gemaakt: geld bekomen voor de oorlogsschade in zijn straat, voor het hermetdelen van de muur en andere vereiste herstellingen. Het deksel van de beerput was daarvan het belangrijkste punt: vandaag of morgen kon immers een late bezoeker van café Het Tonneke er op de terugweg insukkelen. Want het kantelde gevaarlijk als men er op stapte en de verlichting liet natuurlijk ook te wensen over. Maar het is hem niet gelukt. Zelfs

pogingen om de Duitsers te doen betalen hadden geen resultaat. Juulken kende nochtans een Duitser die tijdens de oorlog bij Der Völkischer Beobachter als journalist had gewerkt, en nu zijn taak verderzette bij Buitenlandse Zaken. De brieven kwamen echter ongeopend terug. Ja, op de omslag stonden, meestal met rood potlood, enkele schrijffouten aangestipt, want zijn Duits was niet zo perfect. Hoe durven ze, alsof hun Vlaams tijdens de bezetting altijd zo correct was. En dat hij zijn verzoekschrift met de woorden Sieg Heil had afge-

Afb. 6. De zijsteeg van de Kaprijkestraat, de cité waar de auteur opgroeide, is nu heel wat gezelliger: een woonerf. De voetpaden zijn verdwenen: voetgangers en spelende kinderen hebben het straatje terug ingepalmd. Achterin de heropgebouwde muur. Een steeds open poortje geeft toegang tot de hof van het vroegere Maria Gorettikerkje en even verder tot de Blaisantvest. Het is dus nog steeds een cité, maar wel van het betere type (foto 2019).

sloten zal er wellicht ook niet veel goeds aan gedaan hebben. Dat met die briefwisseling hoorde ik mijn ma vertellen aan mijn pa.

Ten einde raad besloot hij zelf de hand aan de ploeg te slaan. De diep verzakte boordsteen van het voetpad voor zijn eigen deur ergerde hem blijkbaar het meest. Ik zal nooit de manier vergeten waarop hij dit karwei heeft aangepakt. Ik stond er natuurlijk op te kijken: ik had tijd, er waren geen soldaten meer. Eerst ondergraafde hij de blauwe steen en stak er dan een touw onder, om hem op te heffen: ingenieus. Dolfken had uitzonderlijk zijn zetelken verlaten om te komen kijken. Mijn pa wist waarschijnlijk van niets, ik heb hem niet zien meehelpen, hoewel hij een stuk jonger was dan Juulken. Deze laatste had speciaal een breukband aangedaan om schadelijke effecten op zijn lichaam te

Afb. 7. De cité van de Kaprijkestraat in 1977 (foto Collectie Beluiken, Schenking Moreau in DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg). De man in de zetel en de vrouw die toekijkt, zijn waardige opvolgers van Dolfken en Emmeransken. Mobiliteit is nog geen probleem in de steeg: slechts een scooter of brommer, en in de achtergrond, waarachtig twee geparkeerde auto's bij de heropgebouwde muur.

voorkomen, want het was een zware steen. Meer details herinner ik mij niet – gelukkig voor u beste lezer – maar wel dat het voetpad na afwerking perfect in orde was (afb. 8). Zodoende was het gebied waarop ik met mijn driewieler kon rijden een flink stuk uitgebreid.

Afb. 8. Nog geen driewielertje voor Eric, wel een authentiek houten hobbelpaard. Moeder houdt een oogje in het zeil (foto uit het begin van de jaren 1940 in bezit van de auteur). De trottoir maakte nog geen kennis met tanks en ligt er perfect bij. De gevel van het huisje van de familie Vermeirsch - Vandamme is bekleed met mooie faiencetegels van vooroorlogse kwaliteit.

Wie de muur hersteld heeft, weet ik niet meer. Ik vermoed dat uiteindelijk de stadsdiensten toch uit hun krammen zijn geschoten. Maar op Juulkens mooie voorstel zijn ze niet ingegaan. Dus hij besloot opnieuw zelf aan de slag te

gaan. Vlak voor de muur brak hij een strook kinderkopjes uit van ongeveer een halve meter breed en een drietal meter lang. Hij zuiverde de ondergrond en spitte er wat duivenmest in, gratis gekregen van mijn vader, een duivenmelker. Dat was in het voorjaar, en in de zomer bekwam hij een prachtig resultaat. Een bonte mengeling van kleurige bloemen verblijde mijn kinderhart.

Het uitbreken van die kasseien was wel een strafbare daad, want zonder toestemming van het stadsbestuur! Toen ik als veertiger enkele betontegels uitbrak in mijn voetpad en er een boom plantte, zonder toestemming te vragen aan het gemeentebestuur (omdat dat toch zou geweigerd worden), dacht ik aan Juulken: woorden wekken, voorbeelden trekken. Dit mechanisme staat trouwens uitgebreid beschreven in het boek *Identiteit*, van Paul Verhaeghe, een echte aanrader.

Nu, de beerput heeft Juulke nooit aangepakt, daarvoor was het risico te groot. Dat heeft nog jaren geduurd. Naar verluid had men hier te maken met een zeer speciaal probleem. Ik ben nu al oud en begrijp dat beter. In mijn gemeente Merelbeke werd twintig jaar geleden een paaltje geplaatst met een bordje waarop een fiets staat en een pijl richting Melle. Het fietspad ligt er nog altijd niet. Men moet bij regenweer door een serieuze modderpoel rijden. Maar het is beloofd, het komt in orde!